

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԿՆՏԱԿՈՆ
ԿԱՄԱՆԻՏԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ARCHEION XVII

*აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების,
კულტურისა და სპორტის სამინისტროს საქვეუწყებო
დაწესებულება - საარქივო სამმართველო*

*Sub-department of Ministry of Education, Culture and Sport of Ajara
Autonomous Republic - Archives Administration*

ISSN 2233-3541

ა რ ხ ე ი ო ნ ი
A R C H E I O N
XVII

თბილისი 2018 Tbilisi

სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე: მაია ივანიშვილი
რედაქტორი: თამაზ ფუტკარაძე
სარედაქციო საბჭო:

თეონა იაშვილი რამაზ ბოლქვაძე, ბესიკ ბაუჩაძე, ანზორ თხილაიშვილი, ელგუჯა გოგიბერიძე, ელგუჯა ჩაგანავა, მაია რურუა, ფრიდონ ქარდავა, ნატო ქიქავა, ოთარ გოგოლიშვილი მერაბ კეზევაძე, ციური ქათამაძე, ირაკლი ბარამიძე

Maia Ivanishvili - chairman of editorial board
Tamaz Putkaradze - editor
Editorial Board:

Teona Iashvili, Ramaz Bolkvadze, Besik Bauchadze, Anzor Tkhilaishvili, Elguja Gogiberidze, Elguja Chaganava, Maia Rurua, Fridon Kardava, Nato Kikava, Otar Gogolishvili, Merab Kezevadze, Tsiuri Katamadze, Irakli Baramidze

კრებულში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნით ავტორებს და შესაძლოა არ ასახავდეს სარედაქციო საბჭოს შეხედულებებს.
ავტორების სტილი დაცულია.

Any opinion expressed in the book belongs to the author and may not reflect the view of the editorial board.

Authors' style reserved

აჭარის საარქივო სამმართველო, ტელეფონი: 27 52 10
ვებ გვერდი: <http://adjara.gov.ge/branches/default.aspx?gid=2>

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2018

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიტაოვსკაიას №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

**საზღვარგარეთის ქართველოლოგიური კერები და ემიგრანტი
ქართველი მკვლევარები აკადემიური ცოდნის გაცვლის კონტექსტში**

აკადემიური ცოდნის გაცვლის თვალსაზრისით უადრესად მნიშვნელოვანია **უცხოეთის ქვეყნებში წარმოებული ქართველოლოგიური კვლევები**. ამ საქმეში დიდი დამსახურება მიუძღვით ქართველ ემიგრანტებსაც. მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში იძულებით თუ ნებით წასულ ქართველ მეცნიერები ცდილობდნენ გაეღვივებინათ საუკუნეების მანძილზე ევროპის ხალხებში არსებული ინტერესი საქართველოსადმი და ქართული ყოფა და კულტურა მოექციათ სამეცნიერო ბრუნვაში.

ამ თვალსაზრისით უნდა აღინიშნოს ქართველოლოგიური საქმიანობის გააქტიურება და პოპულარიზაცია **იტალიაში**. ქართული კულტურით ევროპელთაგან პირველად პირველად იტალიელები დაინტერესდნენ. XVII საუკუნის დასაწყისიდან იტალიელი მისიონერების - **სტეფანე პაოლინის, ანტონიო ჯარდინას, ფრანცისკ მარიო მაჯოს, ბერნარდო ნეაპოლელის, კრისტოფორო დე კასტელის, პიეტრო დელაგაღეს** და სხვათა საქმიანობამ ერთგვარად შეუწყო ხელი ქართველოლოგიური საკითხებით დაინტერესებას (ჟუჟუნა ფეიქრიშვილი, ქართველოლოგიის შესავალი, თბ. 2015., გვ. 198). პირველი ქართული წიგნი „**ლექსიკონი ქართული და იტალიური, შედგენილი სტეფანო პაოლინის მიერ, ქართველ ნიკიფორე ირბახის, წმ. ბასილის (წესის) ბერის დახმარებით – სახმარად სარწმუნოების გამავრცელებელი სასულიერო საზოგადოების მისიონერთა**“ (ჩიქობავა ა.ვათეიშვილი., 1983:27). სწორედ რომ იტალიაში დაიბეჭდა 1629 წელს სტეფანე პაოლინისა და ნიკიფორე ირბახის (თეიმურაზ პირველის ელჩი) მიერ. **ლექსიკონში** ტექსტი სამ სვეტადაა განაწილებული: პირველ სვეტს ქართული სიტყვები შეადგენს; მეორე სვეტში ქართული სიტყვის ლათინური ტრანსლიტერაციაა მოცემული სიტყვებზე მახვილებითურთ; მესამე სვეტში კი ქართული სიტყვების იტალიურიგანმარტებებია. ქართული-იტალიური **ლექსიკონის 3084 სიტყვა** პირველი მცდელობაა ქართულენოვანი სიტყვების ანბანურ რიგზე დალაგებისა (ჩიქობავა ა.ვათეიშვილი ჯ., 1983:28-29)

ქრ. კასტელი, ავტოპორტრტი

მისიონერებს საქართველოში დაუარსებიათ სკოლებიც, ხოლო ქრისტეფორე კასტელმა შეადგინა სურათების ალბომი საქართველოს შესახებ. იგი საქართველოში ჩამოვიდა 1628 წელს პატრ ანტონიო ჯარდინასა და ბერ კლაუდიოსთან ერთად კასტელმა დაგვიტოვა უნიკალური ალბომი საქართველოს მოგონებებზე, რომელშიც აღწერს 1628-1654 წლებში საქართველოში არსებულ სოციალურ-პოლიტიკურ ცხოვრებას. კასტელის მიერ შეიდ სქელტანიან ტომად შეკრული 500-ზე მეტი ჩანახატი და შეკრებილი მასალები დაცულია პალერმოს კომუნალურ ბიბლიოთეკაში (ხატარა-

იშვილი ქ., 1980:429). მისი ხელით სურათებზე შესრულებული მინაწერები წარმოდგენილია ლათინურ, ბერძნულ, იტალიურ, სირიულ, ებრაულ, სპარსულ, თურქულ, ქართულ ენებზე. მისი ცნობები გამოირჩევა სანდოობით, განსაკუთრებით სამეგრელოს შესახებ (ჩომახაშვილი ი., http://criticlovers.blogpost.com/2013/01/blog-post_5.html)

**თეიმურაზ პირველი მეუღლე
ხორეშანთან ერთად
(ნახ. ქრ. კასტელისა)**

**ბაზრობა ეკლესიასთან
(ნახ. ქრ. კასტელისა)**

მისიონერების დამსახურებით იტალიაში საფუძველი ჩაეყარა ქართული ხელნაწერების შეკრებას, რაშიც დიდი წვლილი შეიტანა **პიეტრო დელა ვალე** (1586 - 1652). მან რომში ჩაიტანა უძველესი ქართული ხელნაწერი და დაგვიტოვა უნიკალური ისტორიული ცნობები ნაშრომში „ინფორმაცია საქართველოს შესახებ“ (1627).

პიეტრო დელა ვალე

მეცნიერული ცოდნის გაცვლის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია „ქართული ენის გრამატიკის“ გამოცემა (1643 წელს), რომელიც დაკავშირებულია მარიო მაჯოს სახელთან (ფეიქრიშვილი ჟ., 2015:198) მარი ბროსეს მიერ გამოცემულ გრამატიკამდე უცხოელები ამ გრამატიკით სარგებლობდნენ. ცალკეული უზუსტობების მიუხედავად იგი მრავალმხრივ საყურადღებო მოსაზრებებსა და დასკვნებსაც შეიცავს. პრაქტიკულად მათ შეუწყეს ხელი საქართველოში გრამატიკის საკითხების კვლევა-ძიებას.

კავკასიის ხალხთა კულტურის, ისტორიისა და ენის საკითხების კვლევას ნეაპოლის აღმოსავლეთმცოდნეობის

ინსტიტუტში, რომლის წინამორბედი აღმოსავლურ ენათა კოლეჯი დაარსდა 1722 წელს. ქართულ ენას ბერძნულ-

ლათინურთან აკავშირებდა იტალიელი მეცნიერი ლორენცო ერვასი. უფრო მეტიც, იგი ევროპელი და კავკასიელი იბერების ნათესაობაზეც ამახვილებდა ყურადღებას. 1787 წელს მისი ავტორობით გამოიცა მრავალენოვანი ლექსიკონი.. სამეცნიერო ლიტერატურაში მან პირველმა დაბეჭდა ჭანური დიალექტის ორი ნიმუში (ტექსტი)

1935 წელს ნეაპოლის აღმოსავლეთმცოდნეობის განახლებულ ინსტიტუტს სათავეში ჩაუდგა ცნობილი ორიენტალისტი **ბ. ბარბიელინი**. მას ერთხანს საქართველოშიც უცხოვრია. მის კალამს ეკუთვნის საინტერესო გამოკვლევა ქართველი ხალხის ერთ-ერთი სუბეთნოსის - ხევსურების შესახებ (**„ვინ არიან ხევსურნი“**). მის სახელთანაა დაკავშირებული ქართველოლოგიის კათედრის დაარსება აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში, რომელშიც შემოიღო ქართული ენის სავალდებულო ორწლიანი სასწავლო კურსი, რომელიც მიყავდა იქ მოღვაწე მეცნიერს შალვა ბერიძეს.

დღეისათვის ქართველოლოგიური ცენტრები არსებობს იტალიის სხვა ქალაქებშიც, კერძოდ ვენეციასა და მილანში. ქართული ენის საფუძვლიანი მცოდნე, ვენეციის უნივერსიტეტში ქართველოლოგიის კათედრის დამაარსებელი **ლუიჯი მაგაროტო** ეწევა როგორც პედაგოგიურ, ისე სამეცნიერო და მთარგმნელობით საქმიანობას (წიფურია ბ, 2001, N 3,4). იქ არსებულ ქართველოლოგიურ ცენტრს აქვს მდიდარი ბიბლიოთეკა, გამოდის ჟურნალ „გეორგიკას“ იტალიური სერია (ჟუჟუნა ფეიქრიშვილი, ქართველოლოგიის შესავალი, თბ.2015, გვ.199). ლუიჯი მაგაროტოს ამჟამად ჰყავს უამრავი ახალგაზრდა მიმდევარი ქართველოლოგი: **ჯორჯო როტა, ლუკა ტაუფერი, ანდრია ფერირაზი** და სხვები. იგი არის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორი (ფეიქრიშვილი ჟ., 2015:199-200) .

ქართველოლოგიური კვლევები იტალიაში გააქტიურდა მე-20 ს. დასაწყისიდან. იმ პერიოდში იტალიაში მოღვაწეობდნენ ქართველი ემიგრანტი **მეცნიერები: მ. თამარაშვილი, მის. თარხნიშვილი, შალვა ბერიძე** და სხვები. ეს ფაქტორი იქცა ერთგვარ ხელშემწყობად ქართველოლოგიური კვლევების გააქტიურებისათვის.

სამშობლოდან იძულებით წასული **მიხეილ თამარაშვილი (1859-1911 წწ.)** 1891 წლიდან დაფუძნდა იტალიაში. 1894 წელს მოიპოვა ღვთისმეტყველების დოქტორის სამეცნიერო წოდება. ვატიკანის, საფრანგეთის, იტალიის, თურქეთის, ალექსანდრიის, მოსკოვისა და ლონდონის არქივებში გამოავლინა საქართველოს ისტორიის ამსახველი დიდძალი ახალი მასალა, რაც აისახა მის ფუნდამენტალურ გამოკვლევაში „ისტორია კათოლიკობისა ქართველთა შორის“ (1902 წ.), ხოლო რომში ფრანგულად გამოქვეყნებულმა ნაშრომმა „ქართული ეკლესია დასაბამიდან დღემდე“ (1910) ვატიკანის სპეციალური პრემია დაიმსახურა.

იტალიაში მოღვაწეობდა გერმანული, ფრანგული, იტალიური, ლათინური, ბერძნული, სირიული და რუსული ენების მცოდნეპიროვნება **მ. თარხნიშვილი**. ფასდაუდებელია მისი დვაწლი უცხოეთის სხვადასხვა ქვეყნის ბიბლიოთეკებში დაცული უძველესი ქართული წარწერების, ხელნაწერებისა და ლექციონარების გამოქვეყნება-შესწავლაში. ამ მხრივ, პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ

ვირჯილიო კორბოს მიერ პალესტინაში აღმოჩენილი უძველესი წარწერები, რომლებიც მ. თარხნიშვილმა პირველმა გაშიფრა მეცნიერულად და გამოთქვა საგულისხმო მოსაზრებანი. გარდა ამისა, მან დიდი შრომა გასწია გრაცის უნივერსიტეტისა და ვატიკანის ბიბლიოთეკებში დაცული ქართული ხელნაწერების გამოსაქვეყნებლად.

მ. თარხნიშვილი სიცოცხლეშივე იყო აღიარებული, როგორც სახელგანთქმული მეცნიერი, ღრმად განსწავლული პიროვნება. მან ევროპაში აღზარდა ქართველოლოგთა მთელი თაობა; მთელი სიცოცხლის მანძილზე რუდუნებით, სიყვარულითა და საოცარი მხნეობით თავს დასტრიალებდა უძველეს ქართულ მწერლობას.

სორბონის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული შალვა ბერიძე (1892-1970 წწ.) - 1936 წლიდან ცხოვრობდა იტალიაში, ნეაპოლში. იგი პროფ. ბ. ბარ-ბიელინმა მიიწვია ნეაპოლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში ქართველოლოგიის კათედრის გამგედ. მან არაერთი საყურადღებო ნაშრომი გამოაქვეყნა ჟურნალში: „ბედი ქართლისა“. განსაკუთრებით აღსანიშნავია წიგნები: „ქართული ენა იტალიაში“, „ბასკური და ქართული“, „რუსთაველის მსოფლიო მნიშვნელობა“, „რუსთაველი და მედიცინა“ და ა.შ. 1945 წელს ნეაპოლში დაიბეჭდა „ვეფხისტყაოსნის“ პროზაული თარგმანი.

მარავალმხრივი მოღვაწეობით გამოირჩევა გერმანულენოვან ქვეყნებში არსებული ქართველოლოგიური ცენტრები. თავად გერმანიაში ქართველოლოგიის საწყისად მიჩნეულია მე-17 საუკუნე, როცა ქართული ენისა და დამწერლობის საკითხებზე გერმანულ წიგნებში დაფიქსირდა პირველი ცნობა. **გ. ლაიბნიცი** (1647-1716 წწ.) პირველი შეეცადა მოეძებნა ქართულსა და ინდოევროპულ ენებს შორის მსგავსება. იგი პირველია, რომელმაც გაამახვილა ყურადღება ლინგვისტიკის საკითხებზე (Меркулов В., 2010)

გ. ლაიბნიცი

ამ საკითხს განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა მე-19 ს. მეორე ნახევრიდან. **ფრ. მიულერმა** უარყო ინდოევროპულ ენებთან ქართულის ნათესაობა. მისი აზრით ქართული არცერთ ენას არ ენათესავება თანამედროვე მსოფლიოში და ქმნიან სრულიად დამოუკიდებელ ენათა ოჯახს კავკასიის სხვა ენებთან ერთად (ფეიქრიშვილი ქ., 2015:201).

ცოდნის გაცვლისა და ქართველოლოგიური კვლევების სფეროში განსაკუთრებულია **ადოლფ დირის** (1867-19301) მოღვაწეობა, რომელიც 1902-1913 წლებში კავკასიაში ცხოვრობდა. მან 1904 წ.

გერმანულად გამოაქვეყნა ნაშრომი „თეორიული-პრაქტიკული გრამატიკა თანამედროვე ქართული ენისა“ (1904), ხოლო 1928 წ. „კავკასიურ ენათა შესწავლის შესავალი“.

გერმანიაში, იენის, ფრანკფურტის, მიუნხენის, ბერლინის, ჰალეს, ოლდენბურგის, ბონის სამეცნიერო ცენტრებში მოღვაწეობენ წარმატებული ქართველოლოგები: **ჰაინც ფენრიხი, კარლ შმიდტი, ვინფრიდ ბოედერი, იოსტ გიპერტი, ულ-**

რის ბოკი და სხვები. მეოცე საუკუნის მკვლევართაგან გერჰარდტ დეეტერსმა, არტურ ლაისტმა, ჰუგო ჰუპერტმა, გერტრუდ პერმა, იულიუს ასფალგმა და სხვებმა დისერტაციებიც კი დაიცვეს ქართველოლოგიის საკითხებზე. გ. დეეტერსმა ქართული ლიტერატურის, საკუთრივ „ვეფხისტყაოსანის“ საკითხებს მიუძღვნა ვრცელი ნარკვევი, ხოლო სადისერტაციო თემად შეარჩია ქართული ზმნა, რომელსაც მიუძღვნა საფუძვლიანი გამოკვლევა (რ ე ვ ი შ ვ ი ლ ი შ., 1973, N 3). მისი აზრით ქართული დამწერლობა ბერძნულიდან მომდინარეობს და ის გაქრისტიანების შემდეგ არის შექმნილი.

თსუ-ს საპატიო დოქტორები: ბერნანდ უტიე, იოსტ გიპერტი, ვინფრიდ ბოედენი (2009 წელი)

ქართველოლოგიური მეცნიერების განვითარებაში დიდია გერმანელი მეცნიერის, ფრანკფურტის გოეთეს უნივერსიტეტის ემპირიული ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორის, ბათუმისა და თბილისის უნივერსიტეტების საპატიო დოქტორის იოსტ გიპერტის წვლილი.

გიპერტი და ა. ბაკურიძე, ბათუმის უნივერსიტეტი, 14 09. 2013

გიპერტი დაეუფლა ქართველურ ენებს: ქართულს, მეგრულს და სვანურს. შეისწავლა აგრეთვე ძველი ქართული ენა და ენაში 1993 წ. გამოცემულ ნაშრომში „ირანულიდან ნასესხები სიტყვები სომხურსა და ქართულში“ გამოავლინა ირანული ლექსიკური ერთეულები და დაადგინა ქართულში მათი შემოსვლის გზები და გავრცელება.

უაღრესად დიდია იოსტ გიპერტის წვლილი გერმანია-საქართველოს სამეცნიერო კონტაქტების გაფართოებასა და გაღრმავებაში. 1999 წლიდან დღემდე 10-ზე მეტი საერთაშორისო სამეცნიერო პროექტი განახორციელა ქართველ კოლეგებთან ერთად ფოლკსვანის ფონდის მხარდაჭერით. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ქართველური და კავკასიური ენების ელექტრონული დოკუმენტაციის მიზნით შექმნილი საინტერნეტო პლატფორმა „არმაზი“. (https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%A2_%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%A2%E1%83%98)

ქართულსა და უცხოურ პრესტიჟულ ჟურნალებსა და კრებულებში იოსტ გიპერტმა გამოაქვეყნა არაერთი ნაშრომი საქართველოს შესახებ, კერძოდ: „ქართული წყაროები ბულგარეთის ისტორიის შესახებ“ (1985), „ძველი სომხური და კავკასიური კალენდრის სისტემები“ (1986), „თვეების სახელწოდებები ძველ ქართულში“ (1988); „ლათინური ლექსიკა კავკასიაში“ (1993) და მრავალი სხვ. მის სახელს უკავშირდება ძველი ქართული ენის გამოკვენებული ძეგლების ელექტრონული კორპუსის შექმნა.

გიპერტის მიერ ფრანკფურტის უნივერსიტეტში 2002 წ. დაარსდა კავკასიოლოგიური კათედრა. იგი ქართველოლოგიური კვლევის უმნიშვნელოვანეს კერად იქცა უნივერსიტეტში ამჟამად იკითხება „შედარებითი ქართველოლოგია“, „ძველი ქართული“, „ახალი ქართული“, მეგრული, ლაზური და სვანური ენები.

იოსტ გიპერტი აქტიურად თანამშრომლობს ქართულ უნივერსიტეტებთან. მისი ინიციატივით 2011 წელს ხელი მოეწერა ბათუმისა და ფრანკფურტის უნივერსიტეტებს შორის ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმს, რომელიც ითვალისწინებს ბათუმის უნივერსიტეტში ელექტრონული სწავლების შემოღებას, საზაფხულო სკოლების ჩატარებასა და ერთობლივი სამეცნიერო პროექტების განხორციელებას. ამ მემორანდუმის ფარგლებში 2012 წლიდან ბათუმის უნივერსიტეტში ყოველწლიურად ტარდება საზაფხულო სკოლა. ქართველოლოგიურ კვლევა-ძიებას გერმანიაში რამდენადმე უწყობს ხელს ქართული სათვისტომოები. იენისა და თბილისის უნივერსიტეტები გამოსცემენ ერთობლივ ჟურნალს „გეორგიკა“-ს.

1927 წლიდან ბონის უნივერსიტეტში ლექციებს კითხულობს ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი **გრიგოლ ფერაძე**. მისმა ნაშრომმა „მონაზნობის დასაწყისი საქართველოში“ იმთავითვე მიიქცია სპეციალისტთა ყურადღება. გერმანიიდან იგი ოქსფორდის უნივერსიტეტში გადავიდა, შემდეგ კი პოლონეთში და დაარსა ჟურნალი „პატროლოგია“. ყველგან, სადაც კი მოღვაწეობდა გრ. ფერაძე, ხელს უწყობდა ქართული კულტურის პოპულარიზაციას და ქართველოლოგიური ჯვლევა-ძიების გააქტიურებას (დავიდოვი რ., 1990, 31 იანვარი).

გერმანულ-ქართული კულტურული ურთიერთობების ამსახველი საინტერესო ღონისძიებების ორგანიზება, გამომცემლობის დაარსება, უცხოელი სტუდენტებისათვის „ქართულ-გერმანული სასაუბროს“ შედგენა, კლასიკოსი ქარ-

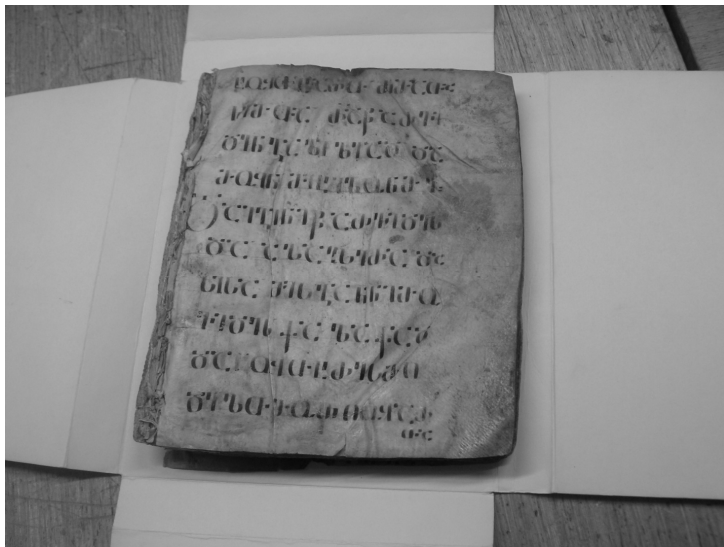
თველი მწერლების ნაწარმოებთა თარგმნა დაკავშირებულია აგრეთვე მრავალ-მხრივი მოღვაწის **ნიკოლოზ ჯანელიძის (1920-1993)** სახელთან. ქართველთაგან პირველს 1983 წელს მიენიჭა ალბერტ შვაიცერის მშვიდობის პრემია (ფეიქრიშვილი ქ., 2015:230).

ქართველოლოგიური კვლევების საქმეში საკმაოდ დაწინაურდა **ავსტრიის** არაერთი სამეცნიერო დაწესებულება. განსაკუთრებით ფასეულია **გრაცის უნივერსიტეტის პროფესორის ჰუგო შუხარდტის (1842-1927)** მოღვაწეობა. მან გადაარჩინა და ქართულ კულტურას შემოუნახა VII-X საუკუნეების ძველი ქართული ხელნაწერები, რომლებიც ამჟამად დაცულია გრაცის უნივერსიტეტში.

ჰუგო შურარდტი 1880-იან წლებში დაინტერესდა ქართულით, დაამყარა სამეცნიერო კონტაქტები ქართველ მეცნიერებთან და საზოგადო მოგვაწევებთან: ილია ჭავჭავაძესთან, პეტრე მელიქიშვილთან, ნიკო მართან, ალექსანდრე ცაგარელთან, დავით სარაჯიშვილთან და სხვებთან. შუხარდტს ორ ათეულამდე გამოკვლევა აქვს საქართველოს შესახებ. სწორედ ქართული-სადმი მისმა დიდმა სიმპატიამ გადაარჩინა ეს უნიკალური ძეგლები, რომელიც ვიდაც გადამყიდველის ხელში იყო მოხვედრილი. ჰუგო შუხარდტმა 500 გულდენად შეიძინა ეს ხელნაწერები, რომლებმაც ბინა დაიდეს გრაცის უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის ხელნაწერთა ფონდში. VII საუკუნით დათარიღებული **ქართული ლექციონალი ბიბლიოთეკის მშვენებაა**, რადგან იგი არის ყველაზე ძველი ხელნაწერი გრაცში დაცულ 400 000 ხელნაწერებს შორის (ფუტკარაძე თ., 2016:25).

ხელნაწერებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება აღმოსავლეთის ხალხების და მათ შორის ქართველების ლიტერატურული მემკვიდრეობის, ქრისტიანული კულტურის ისტორიის, ძველი ქართული ენის გრამატიკის კონკრეტული თუ ზოგად თეორიული საკითხების კვლევის თვალსაზრისით.

ხანმეტი ლექციონარი

ხელნაწერებს შორის განსაკუთრებული ღირებულებისაა მე-10 ს. სომხურ-ქართული პალიმესტი, რომელშიც პირველი 4 ფურცელი ნუსხურით, ხოლო დანარჩენები კი ასომთავრულითაა შესრულებული. იგი ყურადღებას იქცევს აკინძის ორიგინალური ხერხების თვასაზრისითაც (ფუტკარაძე თ., 2016:25).

**სომხურ-ქართული
პალიმესტი**

შუხარდტმა გრაცის უნივერსიტეტში შექმნა ქართული ენის შემსწავლელი სტუდენტების ჯგუფი. იგი თავად ამეცადინებდა ახალგაზრდებს და ამზადებდა მომავალი საკვლევა-ძიებო სამუშაოების შესრულებისათვის. მან პირველმა მიაქცია ყურადღება ისეთ ენობრივ მოვლენებს, რომლებიც ქართველი მეცნიერებისათვისაც კი შეუმჩნეველი იყო. მაგ. მახვილის ბუნება, მკვეთრი თანხმოვნების თავისებურება. იგი არც ქართულ-ბასკური ენების ნათესაობას გამორიცხავდა (ფეიქრიშვილი ჟ., 2015:204-205).

როცა ვსაუბრობთ ავსტრიულ სკოლაზე, ყურადღების მიღმა ვერ დავტოვებთ პოეტ **ჰუგო ჰუპერტის** დამსახურებას, რომელმაც 1955 წ. გერმანულ ენაზე ახლად აამეტყველა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“ და განაახლა ავსტრიელთა ინტერესი პოემის მიმართ (ფეიქრიშვილი ჟ., ქართვლოლოგიის შესავალი, 2015, გვ:204-205).

ქართველოლოგიური კვლევები წარმოებს ევროპის სხვა ქვეყნებშიც. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იქცევს **შვეიცარიაში არსებული ქართველოლოგიური ცენტრები**. შვეიცარიელთაგან პირველი ქართველოლოგიური ნაშრომი ეკუთვნის **დიუბუა დე მონპერეს**. თავის წიგნში „**მოგზაურობა კავკასიაში**“ ავტორმა წარმოადგინა საქართველოს სიძველეების შესახებ საინტერესო ინფორმაცია და დაურთო ატლასიც.

დიუბუა მონპერე საქართველოს გეოლოგიის პირველი მკვლევარიცაა. მან პირველმა შენიშნა კავკასიონის ნაოჭა სისტემის ახალგაზრდა (გვიანმესამეული) ასაკი და შეადგინა საქართველოს პირველი გეოლოგიური რუკა.

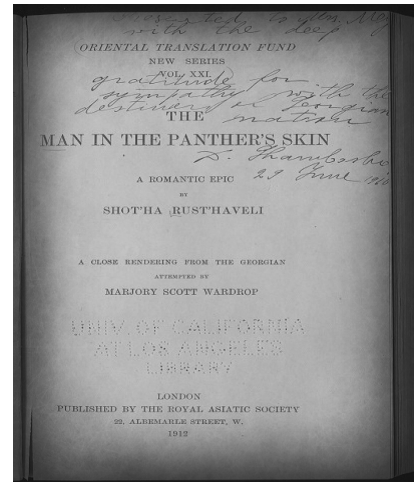
შვეიცარიის ქ. ციურიხში მოღვაწეობს შესანიშნავი ქართველოლოგი **ლეა ფლური**. იგი იყო ციურიხის უნივერსიტეტის ქართული ენის კათედრის ფუძემდებლის პროფესორ კიტა ჩხენკელის მოწაფე. სწორედ ამ კათედრაზე აღიზარდნენ ცნობილი ქართველოლოგები: იოლანდა მარშევი, რუთ ნოიკომი, ლეა ფლური და სხვები. ლეა ფლური მალე სასტამბო მეურნეობის მოწესრიგების და წიგნის აწყობის საკითხებში გახდა კ. ჩხენკელის თანაშემწე.

1974 წელს ციურიხის კანტონის ხელმძღვანელობამ „ქართულ-გერმანულ ლექსიკონზე“ მომუშავე კოლექტივის ღვაწლისა და ლექსიკონის გამოსაცემად გაწეული მრავალწლიანი მუშაობისათვის დააჯილდოვა ლ. ფლური, იოლანდა მარშევი და რუთ ნოიკომი.

ამჟამად ლეა ფლური განაგრძებს კ. ჩხენკელის მიერ ციურიხში დაარსებულ გამომცემლობა „ამირანს“, მოთავეობს ქართველოლოგიური ლიტერატურის ბეჭდვისა და პოპულარიზაციის საქმეს (იმნაიშვილი ვ., 2008:482).

ჩხენკელის მოწაფეებს შორის არიან **იოლანდა მარშევი, რუთ ნოიკომი** და სხვები. იოლანდა მარშევი მასწავლებლის კ. ჩხენკელის გარდაცვალების შემდეგ მოთავეობს ჩხენკელის ლექსიკონის დასრულების საქმეს, განაგრძობს ქართული ენის კათედრას, ასწავლიდა ქართულ ენას, გამოსცა „გერმანულ-ქართული ლექსიკონი“ (1999 წ.), ქართველ მწერალთა მოთხრობების გერმანუ-

„ვეფხისტყაოსნის“ გერმანული თარგმანი

ლი თარგმანები. 2008 წელს იოლანდა მარშევი აირჩიეს თბილისის უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორად.

საკმაოდ ძლიერი ქართველოლოგიური ცენტრები ფუძემდებნი არიან **საფრანგეთში**. მართალია ჯერ კიდევ მე-17 ს-ში ცნობილმა ფრანგმა მოგზაურმა **ჟან შარდენმა** დაგვიტოვა ნაშრომი „მოგზაურობა სპარსეთსა და აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნებში“, რომელშიც დიდი ადგილი დაუთმო საქართველოს და მოგზაურობის შთაბეჭდილებები შეავსო ანტიკურ და სპარსელ წყაროებში დაცული ცნობებითა მისიონერთა ინფორმაციებით, მაგრამ ქართველოლოგიური სკოლის დაარსება დაკავშირებულია **მარი ბროსეს** (1802-1880 წწ.) სახელთან.

მ. ბროსეს მეცნიერული თანამშრომობა აკავშირებდა თეიმურაზ ბაგრატიონთან და სენ მარტენთან. რუსეთში გადასვლის შემდეგ იგი აირჩიეს პეტერბურგის მეცნიერებათა აკადემიის წევრად ქართულ-სომხური ფილოლოგიის განხრით. პეტერბურგის უნივერსიტეტში იგი კითხულობდა საჯარო ლექციებს საქართველოსა და ქართული ფილოლოგიის ისტორიაში. მის სახელს უკავშირდება „ქართლის ცხოვრების“ თარგმნა და გამოცემა 7 ტომად (თბილისი, ენციკლოპედია, 2002:350)

1920-იანი წლებიდან ნაყოფიერ ქართველოლოგიურ საქმიანობას ეწევა აგრეთვე პარიზის კათოლიკური უნივერსიტეტის პროფესორი **მორის ბრიერი**. იგი ასწავლიდა ქართულ ენას, იკვლევდა ქართული კულტურის ძეგლებს, აქვეყნებდა „ბიბლიის“ ძველქართულ ტექსტებს ლათინური თარგმანით. მისი თანაავტორობით ფრანგულად გამოიცა შატბერდის კრებული რექსტები (შანიძე ა., 1960, 6 მაისი, № 19)

ფრანგ ქართველოლოგთა შორის გამორჩეული ადგილი უჭირავთ: **რენე ლაფონს** (1899-1974 წწ.), თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორს (რომელმაც ქართულ-ბასკური ნათესაობის საკითხებს მიუძღვნა არაერთი ნაშრომი), (თურნავა ს., 1983:144).

ერნარდ უტიეს (ქართული კულტურის პოპულიზატორს, ქართულ-სომხური, ქართულ-სირიული, ქართულ-არაბული ლიტერატურული ურთიერთობების საკითხების მკვლევარი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საპატიო უცხოელი წევრი, სორბონის უნივერსიტეტში ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიის ლექტორს, კაცკასიური ბიბლიოთეკის **დამაარსებელს**), **ჟორჟ დიუმე-ზილს**, **რობერ ტროიმფს**, **ჟან პიერ გიუგლიელმს**, **ფრანსუა მარ ტელამონს**, **შარლ მერსიესა** და სხვებს (ფეიქრიშვილი ჟ., 2015:2012-2013).

რენე ლაფონი მეუღლესთან და ქართველ მეცნიერებთან (აკაკი შანიძე, ლევან კიკნაძე, გიორგი ახვლედიანი, ივანე იმნაიშვილი, თინა ძოწენიძე, გურამ მეგრელიძე, ილია ტაბაღუა, თამაზ გამყრელიძე) ერთად (თბილისი, 1967)

ქართველოლოგიური სკოლის გააქტიურებას ხელს უწყობდა სხვადასხვა ჟურნალის გამოცემა. ერთ-ერთი ასეთი იყო ჟურნალი „ბედი ქართლისა“ (რევიუ დე კარტველოლოჟი), რომელიც დაარსდა **ემიგრანტი ქართველი** მეცნიერის **კალისტრატე სალიას** (1901-1986) მიერ საფრანგეთის ეროვნული სანეცნიერო ცენტრის ნებართვითა და ფინანსური დახმარებით. ჟურნალში სტატიები იბეჭდებოდა ფრანგულ, ინგლისურ, გერმანულ, ზოგჯერ იტალიურ ენებზე. სალიამ ჟურნალის გარშემო შემოიკრიბა მსოფლიოში ცნობილი ქართველოლოგები, ორიენტალისტები, კავკასიოლოგები. ჟურნალი გამოდიოდა 1984 წლამდე. კ. სალიას კალამს ეკუთვნის ფრანგულ ენაზე 1980 წ. გამოცემული „ქართველი ერის ისტორია“, რისთვისაც ავტორმა საფრანგეთის აკადემიის პრემია დაიმსახურა.

მეცნიერული ქართველოლოგიის ფუძემდებლად **დიდ ბრიტანეთში** მიიჩნევენ პლატონ იოსელიანისა და გაბრიელ ეპისკოპოსის რელიგიური ხასიათის ნაწარმოებების ინგლისურად მთარგმნელს **სოლომონ სოზარ მაღანს**, რომელსაც 1872 წელს ქუთაისში ყოფნისას გელათში წირვა-ქადაგება ქართულ ენაზე ჩაუტარებია. მისი ტრადიციები გააგრძელა ოქსფორდის უნივერსიტეტის პროფესორმა უილიამ **რიჩარდ მორფილმა**, რომელმაც დამოუკიდებლად შეისწავლა ქართული ენა ქართული ენისა და დამწერლობის საკითხებს საყურადღებო ნაშრომი მიუძღვნა, მაგრამ განსაკუთრებულია და-ძმა **მარჯორი (1868-1909) და ოლივერ (1864-1948) უორდროპების** დამსახურება. მათ სრულყოფილად შეისწავლეს ქართული და ინგლისურად თარგმნეს სულხან-საბა ორბელიანის, ილია ჭავჭავაძის და სხვათა ნაწარმოებები. მარჯორი უორდროპმა თარგმნა აგრეთვე „ვეფხისტყაოსანი“, რომლითაც პირველად გაეცნო ინგლისურ ენაზე მკითხველი საზოგადოება შოთას უკვდავ პოემას.

მარჯორი და ოლივერ უორდროპები

მოგვიანებით უორდროპების ოჯახის შეწირულების სახელზე ოქსფორდის უნივერსიტეტში მარჯორი უორდროპის ხსოვნის უკვდავსაყოფად დაარსდა ქართული ენის, ლიტერატურისა და ისტორიის შესწავლის წამახალისებელი ფონდი. იგი აფინანსებს ლექციებს, კვლევით სამუშაოებსა და შრომების გამოცემებს ქართველოლოგიის დარგში.

XX საუკუნეში ინგლისის ქართველოლოგიური ცენტრი კიდევ უფრო გაიზარდა და გაფართოვდა. ინგლისში მოღვაწეობენ: უილიამ ალენი, დევიდ ლანგი, რობერტ სტივენ-სონი, სტივენ ჯოუნსი, დონალდ რეიფილდი, დევიდ ბრაუნდი, რობერტ პარსონსი, ჰაროლდ ბეილი, ქეთრინ ვივიანი, თამარ დრაგაძე, ლორდი ქოლინ რენფრიუ, რობერტ ტომპსონი და სხვები (ფეიქრიშვილი ჯ., 2015:2013-2014).

მძლავრი ქართველოლოგიური სკოლები არსებობს **ბელგიაში** (პაულ პეტერსი, ჟერარ გარიტი, მიშელ ესბროკი), **ამერიკის შეერთებულ შტატებში** (რობერტ ბლეიქი, ჰოვარდ არისონი, ალის ჰარისი, კევინ თუითი და სხვები), **ჩეხეთში** (იარომირ იედლიჩკა), **პოლონეთში** (იან ბრაუნი), **უნგრეთში** (ლაიოშ ტარდი) (იხ. ხუციშვილი რ., 1992) **ნორვეგიაში** (ჰანს ფოგტი) და სხვა ქვეყნებში.

ამჟამად ათეულობით ქართველი მეცნიერი სხვადასხვა მიმართულებით მუშაობს საერთაშორისო კვლევით პროექტებზე. მათ შორისაა **გია დვალი** - თეორიულ ფიზიკაში მსოფლიოში ერთ-ერთი წამყვან ფიზიკოსი, პრესტიჟული სამეცნიერო პრემიის ლაურეატი. კოსმოლოგიის, კვანტური გრავიტაციის და ადრეული სამყაროს ევოლუციის საკითხების მკვლევარი. გ. დვალის ექსპერიმენტი ფინანსდება (სამმილიონ-ნახევარი ევროთი) გერმანიის სამეცნიერო ინსტიტუტის მიერ. იგი მონაწილეობს აგრეთვე ევროპის ბირთვული კვლევების ლაბორატორია **CERN**-ში მიმდინარე ექსპერიმენტებში, არის მიუნხენის მაქს პლანკის ინსტიტუტის სამეცნიერო დირექტორი და ნიუ-იორკის სამეცნიერო უნივერსიტეტის პროფესორია (შელია რ., 2017 წ. 15 აგვისტო).

ზაზა კოკაია, შვედეთში ლუნდის უნივერსიტეტსა და ჰოსპიტალთან არსებულ ღეროვანი უჯრედების ცენტრის ხელმძღვანელი, მსოფლიოს ერთ-ერთ უდიდეს მეცნიერად ითვლება. მან საოცარი სამეცნიერო უნარები თავდაპირველად ტვინის პათოლოგიების კვლევისას გამოავლინა, რის გამოც ნერვული ღეროვანი უჯრედების ბიოლოგიის ლაბორატორიის და ნეირომეცნიერების პროგრამის ხელმძღვანელად დაწინაურდა. (შელია რ., 2017 წ. 15 აგვისტო)

გია დვალი

ზაზა კოკაია

ალექსანდრე ესაძე

ალექსანდრე ესაძე, ჰოპკინსის უნივერსიტეტში შიდსის მკურნალობის უახლეს მეთოდზე მომუშავე მეცნიერთა ჯგუფის წევრი. მისი სამედიცინო-სამეცნიერო საქმიანობა წლების წინ ტექსასის უნივერსიტეტში დაიწყო, დღეს ალექსანდრე ესაძე ხუთ მნიშვნელოვანპროექტში მონაწილეობს (შელია რ., 2017 წ. 15 აგვისტო).

თამარ პაზიაშვილი, სტენფორდისა და კალიფორნიის უნივერსიტეტების პროფესორი, ნობელის პრემიის შემდეგ ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ჯილდოს- Michael Prize-ს ლაურეატი ეპილეფსიის კვლევის საკითხებში მსოფლიოს ერთ-ერთ წამყვან მეცნიერად ითვლება (შელია რ., 2017 წ. 15 აგვისტო).

ალექსი ბაიდოშვილი, პირველი მეცნიერი მსოფლიოში, რომელმაც Labpon-ის ლაბორატორიის მუშაობა ახალ ტექნოლოგიებზე ააწყო და ციფრულ ტექნოლოგიაზე გადაიყვანა.

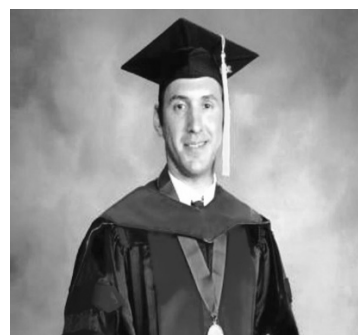
ლევან ზანდარაშვილი, პენსილვანიის სამეცნიერო ლაბორატორიის მეცნიერ-თანამშრომელი, კიბოს დაავადების წინააღმდეგ მებრძოლი სამეცნიერო ჯგუფის წევრი (შელია რ., 2017 წ. 15 აგვისტო).

თამარ პაზიაშვილი

ალექსი ბაიდოშვილი

ლევან ზანდარაშვილი

ქართველები ითვისებდნენ და ითვისებენ ევროპული ისტორიული აზროვნების მიღწევებს. ისინი თავადაც ქმნიდნენ და ქმნიან ორიგინალურ გამოკვლევებს, ინარჩუნებენ თვითმყოფადობას და ეროვნული სპეციფიკის გათვალისწინებით წარუშლელ კვალს ტოვებენ ზოგადსაკაცობრიო კულტურის ისტორიაში.

XIX- XX საუკუნეების ქართული მეცნიერება და კულტურა მჭიდროდ იყო დაკავშირებული დასავლეთ ევროპის მეცნიერებასა და კულტურასთან. ქართველები ითვისებდნენ ფრანგული, გერმანული, ინგლისური მეცნიერების, საზოგადოებრივი აზროვნების და კულტურის მიღწევებს.

თანამედროვე პერიოდის საინფორმაციო ტექნოლოგიები გარკვეულ გავლენას ახდენენ სამეცნიერო ცოდნის გაცვლა-ტრანსლიაციაზე. საინფორმაციო ტექნოლოგიების ინტენსიფიკაცია განაპირობებს განათლების დონის ამაღლებას, ინტელექტუალური საზოგადოების თვისობრივ განვითარებას. გაჩნდა დისტანციური სწავლების სისტემები. ადამიანი აღმოჩნდა სრულიად ახალი რეალობის წინაშე. ადრე ცოდნის ტრანსლიაცია ხებოდა კონტროლირების ფარგლებში, ეხლა კი, ინტერნეტის მასობრივი გამოყენების პირობებში წინა პლანზეა სწავლების მკაცრი სტრატეგია. სხვადასხვა სახის ინფორმაციის მრავალფეროვნება აძნელებს მასალის შერჩევას და ცოდნის ტრანსლიაციას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თურნავა - 1983. თურნავა ს., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. 6, თბილისი;
2. იმნაიშვილი-2008. იმნაიშვილი ვ. ენციკლოპედია „ქართული ენა“, თბილისი;
3. რევიშვილი-1973. რევიშვილი შ., გერჰარდ დეეტერსი და ქართული ლიტერატურა, «უცხო ენები სკოლაში», 1973, N 3;
4. ფეიქრიშვილი-2015. ფეიქრიშვილი ქ., ქართველოლოგიის შესავალი, თბილისი;
5. შანიძე - 1960. შანიძე ა., პროფესორი მორის ბრიერი, „ლიტერატურული გაზეთი“, 1960, 6 მაისი, № 19;
6. შელია - 2017. შელია რ., საზღვარგარეთ მოღვაწე წარმატებული ქართველი მეცნიერები, გაზ. „კვირის პალიტრა, 2017 წ. 15 აგვისტო;
7. *ჩიქობავა - 1983. ჩიქობავა ა., ვათეიშვილი ჯ., „პირველი ქართული ნაბეჭდი გამოცემები“*, თბილისი;
8. ჩომახაშვილი ი., ქრისტეფორე კასტელი და მისი მისია http://criticlovers.blogpost.com/2013/01/blog-post_5.html
9. წიფურია-2001. წიფურია ბ., ლუიჯი მაგაროტო, ქართული ლიტერატურის მკვლევარი: „ბურჯი ეროვნებისა“, N3,4. 2001.
10. *ხატარაიშვილი - 1980. ხატარაიშვილი ქ., ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია*, ტ. 5, თბილისი;

11. ხუციშვილი - 1992. რ. ხუციშვილი, ლაიოშ ტარდი და ქართველოლოგია, თბილისი;
12. Меркулов - 2010. Меркулов В. И. Откуда родом варяжские гости? (Генеалогическая реконструкция по немецким источникам), Москва;
13. <https://ka.wikipedia.org/wiki/%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%A2%E1%83%98>)

Ketevan Phutkaradze

***Kartvelological studies abroad and Georgian immigrant researchers in the context of
academic exchange exchange
Summary***

Kartvelological studies produced in foreign countries are of utmost importance in terms of exchange of academic knowledge. In this case, great empathy is made by Georgian emigrants. Georgian scholars who have been forced to go to different countries in the world have been trying to spur the centuries-old interest in European peoples to Georgia and Georgian culture in the scientific turnover. The article is about these issues

**საქართველო-პოლონეთის ურთიერთობის საკითხები აჭარის საარქივო
სამმართველოში დაცული დოკუმენტების მიხედვით
(პოლონელების შესახებ არქივში დაცული დოკუმენტების მიმოხილვა)**

ქართული საზოგადოება ყოველთვის გამოხატავდა განსაკუთრებულ დამოკიდებულებას პოლონეთისადმი. ჩვენს ურთიერთობებს ჰქონდა არა მარტო პოლიტიკური, არამედ ეკონომიკური, კულტურული თუ სამხედრო ხასიათი. ასეთივე ინტერესი იყო პოლონელების მხრიდანაც საქართველოს მიმართ. ისინი ადრიდანვე გაეცნენ ქართულ კულტურას და არაერთი გამოკვლევა მიუძღვნეს საქართველოს ისტორიისა და კულტურის საკითხებს. სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ კი გვერდში დაუდგნენ ახალგაზრდა სახელმწიფოს და მაშინვე გამოხატეს მზადყოფნა ვარშავაში საქართველოს წარმომადგენლის მივლინების შესახებ. შესაბამისად, პოლონეთიც უახლოეს პერიოდში მოაგვლენდა თბილისში საკუთარ წარმომადგენელს ტიტუს ფილიპოვიჩის ხელმძღვანელობით, პირდაპირი მეგობრული ურთიერთობების დამყარების მიზნით. პოლონეთმა საქართველოს დამოუკიდებლობა აღიარა 1919 წლის დასაწყისში, ანტანტის უმაღლესი საბჭოს მიერ საქართველოს დე-იურედ აღიარებამდე 2 წლით ადრე.

1918 წ. აპრილში საფუძველი ჩაეყარა პოლონეთის დიპლომატიურ მისიებს საქართველოში, სომხეთსა და აზერბაიჯანში, მაგრამ მისიებმა მუშაობა დაიწყეს 1920 წ. მარტში (**Wojciech Materski, „Polsko-Gruziński sojusz wojskowy“ („The Polish-Georgian Military Alliance“), Polityka: Wydanie Specjalne (Politics: Special Edition), 2/2008, ISSN 1730-0525, p. 69.**

იმ დროისთვის, ერთ-ერთი პოლონური სამხედრო რაზმი (Polska Oddzielna Brygada) სრულად დაკომპლექტებული იყო იმ ჯარისკაცებისგან, რომლებიც პოლონეთის დამოუკიდებლობამდე, რუსეთის არმიის კავკასიურ ნაწილში მსახურობდნენ. ამ რაზმმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა თბილისში წესრიგის დამყარებაში. რაზმი დაიშალა გერმანიის ზეწოლით, 1918 წელს. ჯარისკაცთა უმრავლესობა ოდესაში, გენერალ ლუციან ჟელიკოვსკის პოლონურ მე-4 მსროლელ დივიზიას შეუერთდა და შემდეგ პოლონეთში დაბრუნდა (**WF Reddaway, JH Penson, O. Halecki, R. Dyboski (1980), *The Cambridge History of Poland*, p. 475. Cambridge University Press).**

საქმეში დაცულია პოლონეთში საქართველოს წარმომადგენლთათვის განკუთვნილი სამოქმედო ინსტრუქცია (ასს, ცსა, ფონდი ი-84, ან. 1. საქმე 12, ფურც.3,4).

Инструкція для Представителя Грузіи въ Польшѣ.

1. Нашъ Представитель въ Польшѣ во всѣхъ своихъ заявленіяхъ, какъ официальныхъ, такъ и не официальныхъ, не долженъ забывать, что точка зрѣнія Правительства Грузіи особенная по вопросу о независимости нашей Республики. Мы вовсе не исходимъ въ своихъ домогательствахъ изъ ненависти или чувства недоброжелательства къ Россіи. Мы добиваемся нашей независимости потому, что имѣемъ на то историческое и политическое право. Нашъ народъ созрѣлъ для своего независимаго существованія. При необычайно трудныхъ условіяхъ онъ создалъ крѣпкій государственный аппаратъ. Образцовый порядокъ, свободныя условія обжогія, армія и гвардія, организованное общественное мнѣніе всей націи, вотъ та реальная сила, на которой зиждется независимая демократическая Республика Грузіи. Мы не враги русскому народу, мы не имѣемъ ему устраиваться какъ того онъ желаетъ, но одновременно требуемъ, чтобы и представители русскаго народа не имѣли народу Грузіи устраивать свою жизнь такъ, какъ того требуютъ его жизненные интересы и его историческія традиции. Словомъ нигдѣ и ни въ чемъ не должно быть проявлено того чувства нетерпимости и злобы, каковыя сквозятъ въ заявленіяхъ представителей другихъ націй, жившихъ на территоріи бывшей Россійской Имперіи, но наша непоколебимое убѣжденіе и явная рѣшимость отстаивать свою независимость не должна оставлять даже тѣни сомнѣнія.

2. Съ Совѣтской Россіей у насъ существуетъ мирное соглашеніе. Мы твердо стоимъ на почвѣ этого соглашенія. Имъ признана наша суверенность и невмѣшательство въ наши внутреннія дѣла. Въ своихъ дальнѣйшихъ взаимоотношеніяхъ съ Совѣтской Россіей, мы исходимъ изъ этого основного положенія и этимъ должно характеризоваться наши взаимоотношенія съ Совѣтской Россіей. Ни одного шага, ни одного заявленія ни въ прессѣ, ни въ нотахъ не должно быть ничего враждебнаго по отношенію къ Совѣтской Россіи. Мы относимся къ ней, какъ государству, съ которымъ мы находимся въ договорныхъ отношеніяхъ.

3. Отношеніе наше къ Польшѣ вполне дружественное: мы сочувствуемъ ей домогательствамъ восстановления Польши въ ея историческихъ границахъ. Само собою разумѣется, что отдѣльные спорные вопросы ея съ Россіей касаются они территоріи или иныхъ сферъ, выходить за предѣлы нашихъ взаимоотношеній съ Польшей. Тутъ мы не судья. Вовлекать себя въ эту сферу абсолютно не допустимо.

Польско наши интересы совпадаютъ, а они могутъ совпадать при защитѣ нашихъ общей независимости, когда ей угрожаетъ опасность Грузія будетъ координировать свои шаги съ Польшей.

4. Польша заинтересована въ признаніи нашей независимости и она должна въ этомъ отношеніи намъ помочь. Она можетъ внести какъ особый пунктъ въ свой договоръ съ Совѣтской Россіей. Обосновать такое положеніе не трудно. Польша еще не признала Грузіи и она ее совместно Совѣтской Россіей признать въ договорѣ.

5. Могутъ быть сдѣланы предложенія въ смыслѣ вступленія въ союзъ съ Польшей и съ другими пограничными государствами для защиты независимости. Въ принципѣ это приемлемо. Такого рода завѣреніе можетъ быть сдѣлано. Союзъ долженъ быть оборонительнымъ, это Но окончательное оформленіе этого акта должно быть поставлено въ зависимости отъ Правительства.

Всѣ эти пункты основы. Частности - экономическая и иная связь. Объ этомъ надо запросить и другія ведомства. Какъ то Министерство Торговли и Промышленности. Почта и телеграфъ и т.д.

საქართველომ მეორედ, უკვე საბჭოთა ოკუპაციის დასრულების შემდეგ 1991 წელს ხელახლა გამოაცხადა სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა. მაგ-
ლევე, 1992 წ 24 მარტს პოლონეთის ხელისუფლებამ აღნიშნულთან დაკავშირე-
ბით მიიღო რეზოლუცია, ხოლო იმავე წლის 28 აპრილს ჩვენს ქვეყნებს შორის
აღდგა დიპლომატიური ურთიერთობები.

**ქართველი იუნკრები და ოფიცრები კონსტანტინეპოლიდან პოლონეთში
გამგზავრების მოლოდინში, 1922 წელი**

აჭარის საარქივო სამმართველოში არც თუ ისე მრავალრიცხოვანი, მაგ-
რამ საყურადღებო დოკუმენტებია დაცული პოლონეთისა და საქართველოში
მოღვაწე პოლონელების შესახებ. ამ დოკუმენტებში ასახულია ორ ხალხს შო-
რის მეგობრული ურთიერთობის საინტერესო დეტალები, ბათუმის თვითმმარ-
თველობის საქმიანობაში პოლონელთა მონაწილეობის, გრ. ვოლსკის ძეგლის
დადგმასთან დაკავშირებული საკითხების, „პოლონური სახლის“ საქმიანობის
ამსახველი დოკუმენტები და ა. შ.

ერთ-ერთ საქმეში წარმოდგენილია საბჭოთა ტერიტორიაზე მყოფი უცხო
ქვეყნების ქვეშევრდომების ანკეტები. ერთ-ერთი ასეთია პოლონელი ქალბატო-
ნი თეოფილე მიხაილოვსკაია, დაბადებული 1888 წლის 29 მაისს, საშუალო გა-
ნათლებით (ასსცსა, ფ. რ-77 საქმე 35, ფურც.2).

განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ფორმულარული სია პოლონური წარ-
მოშობის ცნობილი ქართველი პუბლიცისტის, პოეტის, ექიმის, ბათუმის საქა-
ლაქო თვითმმართველობის წევრის, გრიგოლ იოსების ძე ვოლსკის (ფსევდონი-
მი უმწიფარიძე) ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ. იგი საქართველოში
გადმოსახლებული პოლონელი პატრიოტის ოჯახშია დაბადებული. დოკუმენ-
ტში მოცემულია ვოლსკის ასაკი, სახელი, მამის სახელი, თანამდებობა, რელი-
გიური აღმსარებლობა, წლიური ხელფასი (2400 მანეთი), სოციალური წარმო-

მავლობა (თავადური წარმოშობა) და ა.შ. ამ დოკუმენტში ჩანს, რომ იგი სწავლობდა მოსკოვის საიმპერატორო უნივერსიტეტში, სადაც 1886 წ. დაამთავრა სამედიცინო ფაკულტეტის სრული კურსი და მიენიჭა ექიმის კვალიფიკაცია. 1888 წელს მუშაობდა რკინიგზის უბნის ექიმის თანამდებობაზე. 1895 წლის 25 იანვარს, აირჩიეს ბათუმის საქალაქო სათათბიროში ბათუმის თვითმმართველობის წევრად (4 წლის ვადით). ამ თანამდებობაზე იგი დაინიშნა 1995 წ. 9 იანვარს, შინაგან საქმეთა მინისტრის N31 ბრძანებით. თვითმმართველობის წევრად იგი მეორედ იქნა არჩეული 1889 წ. 7 იანვარს, რომელიც დამტკიცდა სამხედრო გუბერნატორია N 25 ბრძანებით. 1908 წ. 8 ოქტომბრიდან იგი ბათუმის ქალაქის თავის მოადგილეა. სამხედრო ოპერაციებში მონაწილეობა მიღებული არ აქვს. საქმიდან ჩანს, რომ აღნიშნული ფორმა თავად გრ. ვოლსკის თხოვნითაა შესრულებული 1907 წ. ივლისში.

გრ. ვოლსკის შესახებ არსებული საარქივო მასალებიდან ნათლად ჩანს ამ პიროვნების დაუდალავი შრომა და საქმიანობა საქართველოს ინტერესების დასაცავად, ქალაქის განვითარებისათვის. მისი თაოსნობით 1889 წელს ბათუმში აშენდა ახალი ქართული სკოლა, რომელსაც შემდგომ თავადვე ემსახურებოდა უფასოდ, როგორც ექიმი. მას მნიშვნელოვანი ღვაწლი მიუძღვის 1897 წელს ბათუმის ქალთა პროგიმნაზიის, ხოლო 1900 წელს ვაჟთა გიმნაზიის დაარსებაში, მისივე ინიციატივით 1902 წელს გაიხსნა და 1903 წელს გაფართოვდა ბათუმის პირველი საავადმყოფო, იმავე წელს გაიხსნა ბათუმის გაერთიანებული საჯარო ბიბლიოთეკა, 1908 წელს კი – ბათუმის საბავშვო მუზეუმი. გრ. ვოლსკიმ დიდი წვლილი შეიტანა აჭარის მოსახლეობის კულტურული განვითარების საქმეში. იგი ხელმძღვანელობდა წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების აჭარის განყოფილებას. იგი სარგებლობდა საოცარი ავტორიტეტით მოსახლეობის ფართო ფენებში.

სწორედ მისმა დამსახურებამ განსაზღვრა უდიდესი სიყვარული და პატივისცემა. მისი პუბლიცისტური წერილები, პატრიოტული ლექსები და თარგმანები იბეჭდებოდა უმწიფარიძის ფსევდონიმით. პოეზიას იგი „ჩაგრულთა ფარის“ ფუნქციას აკისრებდა.

გრიგოლ ვოლსკის დამსახურება ყუარადლების მიღმა არ დარჩენია ქართულ საზოგადოებას. სწორედ ამიტომაც დაისვა გრ. ვოლსკისადმი ერთგვარადი დახმარების გაწვევისა (12 წლიანი დაუდალავი შრომისათვის) და (ასსცსა, ფ. რ-77, ს. 35) მისი ძეგლის გახსნის აუცილებლობის საკითხი. დოკუმენტებში დაცულია 1910 წლის 29 მარტით დათარიღებული ბათუმის პოლიცმეისტერის მიერ ბათუმის ოლქის სამხედრო გუბერნატორისადმი გაგზავნილი საიდუმლო წერილი. მასში მოთხრობილია გახეთ „ბატუმსკი ვეს-

ტის“ 21 მარტის ნომერში დაბეჭდილი ინფორმაციის შესახებ იმასთან დაკავშირებით, რომ ქალაქში ქართველებს ჩამოუყალიბებიათ კომიტეტი ჟურულის თავმჯდომარეობით და მოუთხოვიათ ცნობილი საზოგადო მოღვაწის გრიგოლ ვოლსკის ძეგლის დადგმა.

1907 წელს ვოლსკის თავს დაესხნენ და მძიმედ დაჭრეს. საქმიანობის გააგრძელება მხოლოდ 1908 წლიდან პედაგოგის პოზიციაზე თბილისის კერძო გიმნაზიაში გარდაიცვალა თბილისში. დაკრძალულია ბათუმში, თუმცა მისი საფლავი დღემდე დაკარგულად ითვლებოდა. ნიკო ბერძენიშვილის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ ორგანიზებულ კონფერენციაზე, 2019 წ. 30 აპრილს, პროფ. რამაზ სურმანიძემ გაახმოვანა ვოლსკის დასაფლავების ზუსტი ადგილი. ქ. ბათუმის ერთ-ერთი ქუჩა ვოლსკის სახელს ატარებს.

საარქივო დოკუმენტებში საინტერესო ცნობებია აგრეთვე საზოგადოება „პოლონური სახლის“ საქმიანობის შესახებაც (ასს ცსა, ფ. ი-7, ან.1, საქმე488, ფურც.39). ერთ-ერთ სხდომაზე განიხილეს საზოგადოება „პოლონური სახლის“ განკარგულებაში არსებულ ტერიტორიაზე სკოლის მშენებლობის საკითხი. „პოლონური სახლის“ საზოგადოების მმართველობა გამოხმაურება კომაროვის და გეორგიევსკის ქუჩების კვეთაში არსებულ 137,32 კვ.მ. მიწაზე სკოლის მშენებლობის საკითხს, მაგრამ ცნობად იქნა მიღებული ის, რომ იმ ტერიტორიაზე გათვალისწინებული ყოფილა ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკის მშენებლობა. ამ ინფორმაციის მიღების შემდეგ აღნიშნულ საკითხზე საუბარი შეწყდა.

ქალაქის თვითმმართველობა მხარს უჭერდა აღნიშნული პროექტის განხორციელებას, მაგრამ თუკი საჯარო ბიბლიოთეკა უარს ეტყოდა მმართველობას აღნიშნულ მიწის ნაკვეთზე, მაშინ იგი გადაეცემოდა საზოგადოება „პოლონურ სახლს“. აღნიშნული საგანმანათლებლო დაწესებულებების გაუქმების შემთხვევაში ეს მიწის ნაკვეთი უნდა გაწმენდილიყო და დაუბრუნებოდა ქალაქს. დოკუმენტს ხელს აწერს ქალაქის თავი თავადი ანდრონიკაშვილი და ქალაქის მმართველობის წევრი მ. ჟურული. ქალაქის თვითმმართველობამ კვლავ მოისმინა ეს საკითხი 1909 წლის 1 ივლისს და გადაწყვიტა საკითხის გადაცემა მიწის კომისიისათვის, რომელსაც უნდა გამოეთქვა მოსაზრება მსგავსი მშენებლობისათვის ადგილის შერჩევასთან დაკავშირებით. (ასს ცსა, ფ. ი-7, ან.1, საქმე, 488, ფურც. 39). მიწის კომისიამ, გამომდინარე იქიდან, რომ ბათუმში თითქმის ყველა ეროვნებას აქვს საკუთარი სკოლები, ეს მიწა გადაეცეს საზოგადოება „პოლონურ სახლს“ სკოლისა და ბიბლიოთეკის მშენებლობისათვის (ასს ცსა, ფ. ი-7, ან.1, საქმე488, ფურც.40).

ამავე საქმეში დაცული ხმოსანი კურტოევმა გამოსვლიდან ჩანს, რომ ბათუმში იმ დროს 20-მდე პოლონელი ცხოვრობდა. საკითხის განხილვაში მონაწილეობდნენ ხმოსნები: პანასავეჩი, საბაევი, კვიცინსკი და სხვები. ქალაქის თვითმმართველობამ ხმოსნების უმრავლესობით (8-12 ის წინააღმდეგ) საკითხის განხილვა კვლავ გადასცა მიწის კომისიას, რომლის შემადგენლობაში დამატებით შეიყვანეს ხმოსნები: კანდელაკი, დიმიტრიადი, ჩხაიძე, კრინიცკი და ბერძენიშვილი (ასს ცსა, ფ. ი-7, ან.1, საქმე488, ფურც.42).

ОБЩЕСТВО
ПОЛЬСКИЙ ДОМЪ

1918 г.

ВЪ БАТУМСКУЮ
ГОРОДСКУЮ УПРАВУ

საქართველოს
სამმართველო

Батумъ.

Совѣтъ О-ва "Польскій Домъ" имѣетъ честь до-
вести до свѣдѣнія Городской Управы, что взаимно вы-
бывшихъ 3-хъ лицъ, неполнявшихъ составъ Городской
Думы въ качествѣ гласныхъ отъ Батумскихъ поляковъ
| Р.М.Юрковича, К.Л.Корыбутъ-Дашкевича и Л.Э.Гая |,
нынѣ избраны: 1|гражданскій инженеръ Іосифъ Рому-
альдовичъ ПАНАСЕВИЧЪ, 2| инженеръ-технологъ Георгій
Константиновичъ КЕРСНОВСКІЙ и 3| педагогъ Сигиз-
мундъ Войцеховичъ ДЕ-МЕЗЕРЪ, проживающіе: первый-по
Эристовской ул. въ своемъ домѣ, второй-по Грузинскомъ
переул. № 4 и третій-по Тифлисской ул. № 4, въ кварт.
Г-жи Арнольди.

Предсѣдатель Совѣта

Секретарь

„პოლონური სახლის“ შესახებ საარქივო დოკუმენტები დაცულია სხვა ფონდებშიც. ერთ-ერთ დკუმენტში დაცულია საზოგადოება „პოლონური სახლის“ წერილი, რომლის მიხედვით ბათუმელი პოლონელებისაგან ქალაქის მმართველობაში წარდგენილია სამი კანდიდატურა: რ.მ. იუკევიჩი, კ.ლ. კერი-ბუტ-დაშკევიჩი და ლ.ე. გაია. თვითმმართველობაში შემდგომში არჩეულებს შო-რის დასახელებული არიან: ინჟინერი - იოსებ რემუალდის ძე პანასევიჩი

(მცხოვრები ერისთავის ქუჩაზე, საკუთარ სახლში), ინჟინერ-ტექნოლოგი - გიორგი კონსტანტინეს ძე კერსნოვსკი (მცხოვრები საქართველოს კვეთა N4 -ში) და პედაგოგი - რიგოზმუნდ ვეიცეხის ძე დე-მაზერი (მცხოვრები ტფილისის ქუჩა N 4 -ში ბატონი არნელდის ბინაში) (ასს ცსა, ფონდი ი-7, ან.1, საქ.701, ფურც.91).

საარქივო მასალებში გვხვდება კურსდამთავრებულის მოწმობებიც. ერთ-ერთი ასეთი მოქმობა გაცემულია ბათუმელი პოლონელის ბორესლავ იანუშკევიჩის სახელზე და დათარიღებულია 1913 წ. 18 ივნისით. დოკუმენტიდან ჩანს, რომ მას დაუმთავრებია სახალხო განათლების სამინისტროს „პოლონური სახლის“ სასწავლებლის კურსები ერთკლასიანი პროგრამით და გამოუვლენია სა-ნიმუშო ყოფაქცევა:

1. ღვთისმეტყველება - 4
2. რუსული ენა - 4
3. პოლონური ენა - 3
4. არითმეტიკა - 3 (ასს ცსა, ფონდი ი-7, ან.1, საქ.701, ფურც.91).

დოკუმენტს ხელს აწერს მასწავლებელი და საზოგადოება „პოლონური სახლის“ საბჭოს წევრები (ასს ცსა, ფონდი ი-7, ან.1, საქ.701, ფურც.91).

საარქივო მასალებიდან ჩანს, რომ ბათუმელი პოლონელები აქტიურად არიან ჩართული ქალაქის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში, დასაქმებულნი არიან სხვადასხვა სფეროში, მათ შორის სააფთიაქო დაწესებულებებში N ი-44-ს მეორე საქმეში წარმდგენილია ფარმაცევტულ აფთიაქში დასაქმებულთა ექვსკაციანი სია (1875-1890 წწ), რომელთა შორის 2 პოლონელია. პოლონელია აფთიაქის მფლობელიც - ნიკოლა ანტონის ძე (გვარი არ იკითხება, სავარაუდოდ გლაჩუსკი) (ასს ცსა, ფ. ი-44, ს. 2, ფურც. 6)

პოლონელია აგრეთვე მეორე აფთიაქის მფლობე-

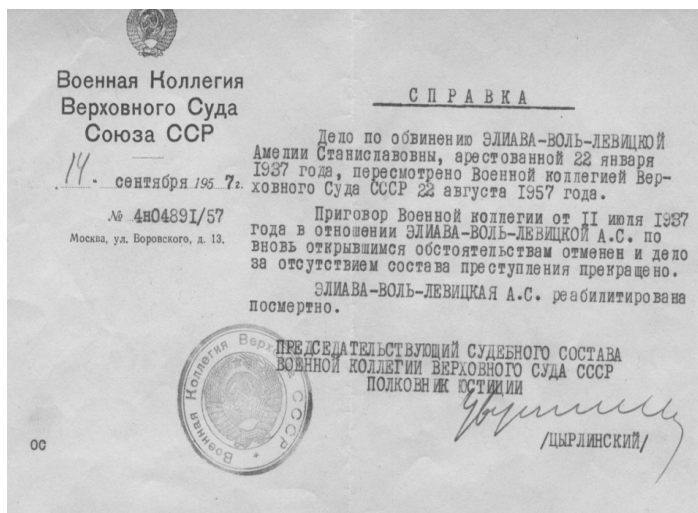

ლი კლასიკოსი. მისი ავთიაქი მუშაობდა 1909-1916 წწ. (ასს ცსა, ფონდი ი-44, საქმე 2, ფურც.6).

საქართველოში, მათ შორის ბათუმში მცხოვრებ პოლონელებს ძალიან კარგი ურთიერთობა ჰქონდათ ადგილობრივ მოსახლეობასთან, საზოგადო მოღვაწეებთან. დიდია პოლონელთა დამსახურება ქართული კულტურის განვითარების საქმეში. პოლონელებმა დიდად შეუწვეს ხელი ქვეყნის განვითარებას. ისინი ინტერესდებოდნენ საქართველოს ბუნებით, წერდნენ ეთნოგრაფიული ხასიათის ნაშრომებს, ხატავდნენ და ა.შ. საქართველოში მცხოვრებ პოლონელთა შორის იყვნენ მწერლებიც, ე.წ. პოლონური კავკასიური პოეზიისა და პროზის შემქმნელები: ტადეუშ ლადაზაბლოცკი (1813-1847), ვოიცეხ პოტოცკი (1801-1848), კაზიმეჟ ლაპინსკი (1823-1892). ამ უკანასკნელმა პოლონურად თარგმნა შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“. ცნობილია მისი ნაშრომები საქართველოს მცენარეთა გეოგრაფიასა და ფლორისტიკაში. ამავე დროს, ის სამხედრო ინჟინრად მუშაობდა კავკასიის რკინიგზის მშენებლობაზე. ცნობილ ლიტერატორთა შორის შეიძლება დავასახელოთ მ. გრალევსკი და ბ. სტსელნიცკი.

პოლონელმა არქიტექტორებმა დააგეგმარეს და ააგეს მრავალი შენობა მეფეთუბანში (მიხეილის, შემდგომ პლესანოვის, ამჟამად დავით აღმაშენებლის გამზირზე, რომელიც ტოვარნიცკიმ დააპროექტა 1835 წელს). 1882 წელს სამხრეთ კავკასიის რკინიგზის პირველი უფროსი პოლონელი ინჟინერი, რკინიგზელი იოსებ კოზლოვსკი იყო (რკინიგზის ეს ხაზი ბათუმს, ფოთს, ბაქოს ცენტრალურ კავკასიასთან - თბილისთან აკავშირებდა).

საოპერო ხელოვნების განვითარებაში დიდია ქართველი მეცნიერის გიორგი ელიაშას (ემსხვერპლა 1937 წ. რეპრესიებს) პოლონელი მეუღლის, თბილისის ოპერის ვარსკვლავის მელანია ვოლ ლევიცკის წვლილი. იგი თბილისში 1916 წ. ჩამოვიდა და ოპერისა და ბალეტის სცენაზე არაერთი როლი შეასრულა. მისი შვილიშვილის ნატალია მაღიევა-დევდარიანის ოჯახში დღემდე ინახება მელანიას რამდენიმე ფოტო.

კავკასიაში პოლონელთაგან დღეს ყველაზე მეტი საქართველოში ცხოვრობს (დაახლ. 1100 კაცი), მათი უმრავლესობა თბილისის მკვიდრია. მათგან

ბევრმა შერეული ოჯახები შექმნა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში მრავალმა პოლონელმა ასიმილაცია განიცადა, ეთნიკური თვითშეგნება და კულტურული ტრადიციები არ დაუკარგავთ, ყოველთვის განსაკუთრებულად აღნიშნავენ პოლონეთის ეროვნული დამოუკიდებლობის დღეს (11 ნოემბერს), ზრუნავენ ლიტერატურის, თეატრის, კინოს, მხატვრობის, ზოგადად, კულტურის განვითარებაზე.

პოლონეთსა და საქართველოს შორის დღეს არსებული კულტურული, სამეცნიერო და პოლიტიკური თანამშრომლობა სახავს ახალ პერსპექტივებს ჩვენი ხალხების შემდგომი დაახლოებისა და მეგობრობის განმტკიცების თვალსაზრისით.

ამრიგად, აჭარის საარქივო ფონდებში დაცულია მცირერიცხოვანი, მაგრამ საინტერესო დოკუმენტები, რომლებიც ასახავენ ქართველი და პოლონელი ხალხის მეგობრობისა და თანამშრომლობის ცალკეულ საკითხებს. თამნამშრომლობა გრძელდება. ჩვენ მიზნად ვისახავთ დავამყაროთ საქმიანი ურთიერთობები პოლონეთის საარქივო დაწესებულებებთან, შევავსოთ საარქივო ფონდები ორივე მხარისათვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტებით.

წყაროები და ლიტერატურა:

1. Wojciech Materski, „*Polsko-Gruziński sojusz wojskowy*“ („The Polish-Georgian Military Alliance“), *Polityka*: Wydanie Specjalne (*Politics: Special Edition*), 2/2008;
2. WF Reddaway, JH Penson, O. Halecki, R. Dyboski (1980), *The Cambridge History of Poland*, p. 475. Cambridge University Press;
3. აჭარის საარქივო სამმართველოს ცენტრალური სახელმწიფო არქივი, შემდგომში - ასს ცსა, ფ. ი-7, ან.1, საქმე 488, ფურც.39, 40, 42;
4. ასს ცსა, ფონდი ი-7, ან.1, საქ.701, ფურც.91;
5. ასს ცსა, ფ. ი-44, ს. 2, ფურც. 6;
6. ასსცსა, ფ. რ-77 საქმე 35, ფურც.2; ს. 35;
7. ასს ცსა, ფონდი ი-84, ან. 1. საქმე 12, ფურც.3,4.

Nato Kikava

Georgia-Poland Relations Issues According to the documents preserved in Ajara Archives Administration Summary

Georgians always have a special attitude towards Poland. Our relations had not only political but economic, cultural or military also. In article is discussed about these documents.

АЗЕРБАЙДЖАН ГЛАЗАМИ ГРУЗИНСКОГО ЭТНОЛОГА

Азербайджан - одна из красивейших стран южного Кавказа, являющийся частью Великого Шелкового Пути и находящийся на пересечении геополитических, экономических и культурных интересов многих наций и цивилизаций. Это страна с прекрасными городами и селами, где восточный колорит составляет удивительный симбиоз с западным прогрессом. Запад может здесь увидеть Азию, Азия здесь сделает первый шаг в Европу (<http://azerbaijan.travel/ru/azerbaijan>). Азербайджан - это уникальная природа, неповторимая культура, многовековая история со своими обычаями и традициями, изысканная кухня, которая удовлетворит ожидания самого взыскательного гурмана, и наконец, это кавказское дружелюбие и гостеприимство (<http://azerbaijan.travel/ru/azerbaijan>)

Азербайджан гостеприимная страна с прекрасным трудолюбивым народом. Азербайджан выдержал нашествия многих завоевателей. Наконец приобрела долгожданную независимость и обрел достойное место в мировом сообществе. Накануне XX - XXI веков Азербайджан, как и другие страны постсоветского пространства, встал перед выбором - как жить дальше? что убрать и от чего отказаться из прошлого, что сохранить, чтобы избежать международных, гражданских и религиозных конфликтов и создать государство без насилия, жестокости и ненависти. По нашим наблюдениям Азербайджан сформировался как страна - амбициозное государство, нацеленное на прогресс и развитие, но при этом не забывая о своих истоках.

По развитию уровень населения Азербайджан находится в ряду восточно-европейских стран. Страна отличается возрастающим уровнем экономики, системы образования, а также низким показателем безработицы. По показателю Давосского экономического форума 2016 года, среди 138 стран, Азербайджанская экономика занимает 37 место (<http://azerbaijan.travel/ru/azerbaijan>).

По указу Президента создан гос. Сервис „АСАН“, который известен, как агентство против экономической преступности.

Население страны насчитывает более **9,8 миллионов человек**, территория – **86 600 км²**, по обоим этим показателям Азербайджан является крупнейшей страной Южного Кавказа. Баку - столица и самый крупный город Кавказа. Национальный язык - азербайджанский. В обиходе также часто используется русский язык, молодое поколение владеет и английским (<http://azerbaijan.travel/ru/azerbaijan>).

Азербайджан часто называют «Страной Огней». Известно, что большая часть населения, проживающего на этой территории являлась огнепоклонниками. ([https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BD_\(%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B0%D0%B9%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BD_(%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C))). Одними из самых ярких доказательств этого наследия являются храм огнепоклонников «Атешгях» в Сураханы, что вблизи Баку, и «Йанардаг», что в переводе означает «Горящая гора». По легенде храм «Атешгях» был построен индийскими огнепоклонниками, которые прибыли в эти земли, узнав о

вечно пылающем огне, вырывающемся из недр земли. Эти места веками считались священными, и в разное время почитались последователями зороастризма, индустами и сикхами (<http://azerbaijan.travel/ru/azerbaijan>).

В феврале 2019 года в рамках проекта, Горизонт 2020“ был командирован в Азербайджан, г. Баку, в институт археологии и этнографий академий наук Азербайджана для проведения научных исследований по вопросам обмена знанием и культур. Указанный исследования не состоялись бы без помощи наших азербайджанских друзей: **Заура Гасанова, Ирады Вагировой, Валерии Аликберовой** и других друзей. При содействии наших азербайджанских друзей и руководителя и сотрудников азербайджанских архивов и библиотеки (профессор **Аскер Расулов** - Управляющий архивного ведомство Азербайджана, **Эмил Сардаров** - директор ЦГА, **Сима Бабаева** - заместитель директора ЦГА, **Энджане Кабарли** - директор библиотеки ЦГА, **Рафиге Каренкова** - руководитель лабораторий ЦГА, **Гизилгуи Бабаева, Аинур Джафарова, Гулниса Джафарова, Шахнаре Гулиева** - Сотрудники архива) для нас стала доступна существующая опись архивных документаций о Грузии, в том числе и о Батуми, что стало решающим в организации указанного визита.

3-го февраля я был в Баку, где меня встретили **Заур Гасанов** (заведующий отделом института археологии и этнографий академии наук Азербайджана) влюбленный в Грузию докторант **Валерий Аликберов**. Меня поселили в центре города Баку, на улице Решида Бенбудова 48. В тот же день моего визита пригласили в кафе в центре города, а 5-го февраля вместе с украинскими и Австрийскими коллегами в наилучший Азербайджанский ресторан.

На второй день я осмотрел достопримечательности города. Ознакомление с городом оставило наилучшие впечатления; я был очень взволнован. Особенно понравился старый город.

Девичья башня Является одним из важнейших компонентов приморского «фасада» Баку. Возвышается в прибрежной части феодального города – Крепости, или Ичери-шехер. Башня стоит на скале, частично облицованной чисто тёсаным камнем и защищённой крепостной стеной с системой крупных полукруглых выступов, поднимающихся от подножия почти до самой вершины. Дата постройки Девичьей Башни неизвестна. Хотя в верхнюю часть башни справа от входа вмонтирована каменная плита с двустрочной Куфической надписью. Надпись гласит: «губбе (купол, свод) Масуда ибн-Давуда». Долгое время, исходя из этой надписи, башню датировали XII веком. Но эта плита явно появилась на башне позднее, так как она случайно и неаккуратно вделана в кладку, не над главным входом, а где-то сбоку, на высоте 14 метров от земли. Скорее всего, это надгробная плита, которой во время ремонта заделали окно в башне, или же – на ней увековечено имя мастера, ремонтировавшего сооружение. При осмотре можно заметить, что на этом месте была квадратная ниша или окно. Башня строилась в два этапа. Первый предположительно относится к доисламской эре, а надпись принадлежит более позднему времени, очевидно, XII в.

В XVII-XIX веках Девичья башня использовалась как маяк. Маяк начал светить 13 июня 1858 года, а до этого на нем поднимался крепостной флаг. Позднее, с ростом города, огни маяка на башне стали сливаться с ночными огнями города и в 1907 г. маяк был перенесен на остров Бююк-Зирия. Необычна и ребристая поверхность корпуса, образованная чередованием выступающих и утопленных

О возникновении Девичьей башни ходит много легенд. Большинство из них связано со значением слова «Дева». Одна из легенд гласит, что шах решил выдать свою дочь за нелюбимого ею человека. Пытаясь избавиться от такой участи и отговорить отца, девушка попросила шаха построить башню и подождать, пока строительство не будет завершено. К моменту окончания строительства шах не изменил своего решения и тогда девушка взойшла на башню и оттуда бросилась в море. После этого камень, о который царевна разбилась, назвали «Камнем девственницы», и девушки, будучи невестами, приносили к нему цветы.

Существует и другой вариант этой легенды: после того, как она бросилась в море, её возлюбленный отомстил за любимую, убив царя, но вскоре он узнал, что русалки спасли девушку. Спустя время возлюбленные смогли найти друг друга и скрепить себя узами брака. Легенда свидетельствует также и о том, что Каспийское море находилось у самого подножия Девичьей башни. (Апостол Варфоломей // Православная энциклопедия. – М. : Церковно-научный центр «Православная энциклопедия», 2003. – Т. VI. – С. 706-711. – 752 с)

Дворец ширваншахов—расположенная в столице Азербайджана, городе Баку, образует комплекс, куда помимо самого дворца также входят дворик Диван-хане, усыпальница ширваншахов, дворцовая мечеть 1441 года с минаретом, баня и мавзолей придворного учёного Сейида Яхья Бакуви. Дворцовый комплекс был построен в период с XIII по XVI век (некоторые здания, как и сам дворец, были построены в начале XV века при ширваншахе Халил-улле I. Постройка дворца была связана с переносом столицы государства Ширваншахов из Шемахи в Баку (Бретаницкий, Веймарн, 1976, с. 106)

Впечатление произвел осмотр достопримечательностей г. Баку. Расположенные в центре города исторический и археологический музеи создали значительное представление об истории, быте и культуре азербайджанского народа. Визуально хорошо видна осторожная, взвешенная, неспешная политика в области культуры, которую проводит Азербайджанское правительство для того, чтобы удобно пройти тонкий мост культурного космополитизма и культурного фундаментализма. Этого добивается государство собственными силами, усилением этнической идентичности, усилением любви к языку, культуре, истории, преданностью традициям, путем становления свободного культурного общества, что без всяких поспешных решений становится возможным «генерация будущего» в культуре страны.

В понедельник вместе с Зауром Гасановым был в институте археологии и этнографии, познакомился с выдающимися специалистами гуманитарного направления. Прекрасное здание института, который находится недалеко от метростанции „Елмар академияси“ уникальный памятник материальной культуры - создает наилучшие впечатления.

После знакомства с сотрудниками института, подготовили письмо на имя управляющего архивного ведомства с просьбой допустить меня в архив в качестве исследователя. В тот же день меня допустили в центральный государственный исторический архив. В этом же здании находится администрация архивного ведомства страны.

Это заведение важнейший очаг науки и образования. Уютная обстановка, лучшие условия для работы, этикет и нормы взаимоотношения сотрудников, для исследователей, особенно гостей, доброжелательность и желание помочь - тут же привлекают внимание людей. Познакомились с замечательным коллективом и его блестящим руководителем, который детально ознакомил нас с архивными документами и спецификой работы архивиста.

**Центральный государственный исторический архив и
администрация архивного ведомства**

Нам очень помогла специалист **Гузилгиу Бабаева** - красивая женщина, которая показала все описи о Грузии, о Батуми и дала возможность снятия фотокопии документов. С помощью нежной, заботливой, благородной и профессионалом своего дела г-жой Гузилгиу Бабаевой, во время работы в архиве не возникало практически никаких проблем.

Гузилгиу Бабаева

Со мной встретился и счастливые минуты подарил профессор Бакинского университета, заведующий архивного ведомства страны **Аскер Расулов** - высококвалифицированный специалист, замечательный человек прекрасно знающий Грузию и Грузинскую культуру, который рассказал о своих грузинских друзьях, о вопросах истории Грузии, об общих проблемах наших стран.

Вместе профессором с Аскером Расуловым

Во время работы в архиве познакомился и встречался так же с **Натиком Емиловым**, одним из руководителей архивного ведомства, молодым и добросовестным человеком, который обещал всестороннюю помощь.

Тепло и радушно встретил руководитель центрального государственного архива Азербайджана - молодой человек, профессиональный архивист **Эмин Сардаров**.

Директор цга - Эмин Сардаров

Благодаря Эмину Сардарову, я целиком рассмотрел архив, разные отделы, лабораторию по реставрации документов, фондохранилища. Здание находится недалеко от метростанций Иншаатчилар. Это большое 9-этажное здание с прекрасными кабинетами, лабораториями, фондохранилищами.

Центральный государственный архив

В архиве имеется богатейшая библиотека, которой руководит замечательная женщина, гостеприимная внимательная и чистосердечная специалист **Кабарли Эиджане**, которая всесторонне помогала и угостила вкуснейшими кушаниями. На втором этаже ЦГА для исследователей выделен прекрасный зал, благоустроенная и светлая комната, в которой исследователей обслуживает внимательная и добросердечная госпожа **Шахнаре Гулиева**.

Эиджане Кабарли и ее сотрудницы - Гулниса и Аинур Джафарови и Шахнаре Гулиева

Знанием дела и профессионализмом, особым отношением к документации отличается руководитель лаборатории госпожа Рафиге Каринкова, которая болеет за свою организацию и переживает, что в Азербайджане, в отличие от других стран не отмечают профессиональный праздник архивистов, но надеется, что к 100 летию ЦГА этот вопрос будет решен положительно.

Вместе с сотрудницами лаборатории, четвертая слева Рафиге Коринкова